

Landbouwkundig advies tijdelijke vrijstelling van het middel Exirel voor de bescherming van de teelt van suikerbieten tegen bladluizen

Opgesteld door:
NVWA, Afdeling Expertise, Team Gewasbescherming
24 maart 2025

Inleiding

BO Akkerbouw (i.s.m. Coöperatie Koninklijke Cosun) heeft op 23-12-2024 een verzoek tot vrijstelling, conform artikel 38 van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb), in het kader van het bevorderen van geïntegreerde gewasbescherming, ingediend bij het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN). Het verzoek betreft een vrijstelling voor het middel Exirel, op basis van de werkzame stof cyantraniliprole ter beheersing van bladluizen (om overdracht van bietenvergelingsziekte door bladluizen te beperken) in de teelt van suikerbieten.

Leeswijzer

Dit advies bestaat uit de volgende delen:

Ten eerste heeft de NVWA de onderbouwing van de noodsituatie op het gebied van gewasbescherming opgesteld. Dat is deel 1 van dit advies.

Hierbij gaat de NVWA in op de drie landbouwkundige criteria conform artikel 38 Wgb:

- a) de bijzondere omstandigheden;
- b) de alternatieven;
- c) het gevaar.

Vervolgens heeft het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) de beoogde toepassing beoordeeld en een Wettelijk Gebruiksvoorschrift voorgesteld. De NVWA heeft de door het Ctgb voorgeschreven risico reducerende maatregelen/ restrictiezinnen beoordeeld op:

- d) naleefbaarheid;
- e) handhaafbaarheid.

Dit is deel 2 van dit advies.

Ten slotte adviseert de NVWA een vrijstelling van het gewasbeschermingsmiddel Exirel in de teelt van suikerbieten niet te verlenen.

Deel 1: Onderbouwing van de noodsituatie op het gebied van gewasbescherming

Teelt

Suikerbieten worden in verschillende regio's in Nederland geteeld op klei-, zand-, dal- en lössgronden. In 2023 werd er 80.430 hectare suikerbieten geteeld (bron: CBS). De teelt van suikerbieten vindt door geheel Nederland plaats, met name in de provincies Groningen, Drenthe, Zeeland, Noord-Brabant en Flevoland. Suikerbieten worden in de periode maart en april gezaaid en in het najaar vanaf september geoogst.

Aantaster

Er komen diverse soorten bladluizen voor in suikerbieten. De directe schade (zuigschade) is meestal niet groot. Het grootste probleem is de indirecte schade, veroorzaakt door het overbrengen van vergelingsziekte (de belangrijkste veroorzakers zijn Closterovirus flavibetae (BYV000), Polerovirus BMYV (BMYV00) en Polerovirus BCHV (BCHV00)). De groene perzikluis (*Myzus persicae*) is de belangrijkste vector van deze virussen. Bietenvergelingsvirussen zorgen voor gele planten met uiteindelijk een lagere suikeropbrengst als resultaat. Ze worden op persistente wijze door bladluizen overgebracht. Dat wil zeggen dat besmette bladluizen het virus gedurende een lange periode bij zich dragen en het gewas kunnen besmetten. In zachte winters kunnen besmette bladluizen overwinteren op onkruidplanten en in het vroege voorjaar de bieten besmetten. Ook in voederbietenkuilen, in kassen, in de opslag van krotten en soms op het land op bietenkoppen kunnen bladluizen overwinteren en zo in het voorjaar het virus overdragen. De infectieperiode is vanaf opkomst tot half juli. Daarna brengen de bladluizen nog wel virussen over, maar heeft dit geen negatieve gevolgen meer voor de opbrengst.

a) Landbouwkundig criterium: bijzondere omstandigheden

Aanleiding

De vrijstellingsaanvraag betreft een vrijstelling voor een middel in het kader van het bevorderen van geïntegreerde gewasbescherming.

De toelating van zaadbehandelingen voor de teelt van suikerbieten op basis van imidacloprid, thiamethoxam en clothianidine is op 19 augustus 2018 vervallen, met een opgebruiktermijn tot 19 december 2018. In het seizoen 2019 was het middel op basis van spirotetramat vrijgesteld ter beheersing van bietenvlieg. In 2020, 2021 en 2022 zijn vrijstellingen verleend voor middelen op basis van spirotetramat en sulfoxaflor voor de beheersing van bladluizen in suikerbieten, om overdracht van vergelingsvirus te beperken. In 2023 is alleen een middel op basis van spirotetramat vrijgesteld, omdat de werkzame stof sulfoxaflor bij EU besluit (EU 2022/686) is beperkt tot gebruik in permanente kassen. In 2024 is een middel op basis van spirotetramat vrijgesteld, ondanks een negatief landbouwkundig advies van de NVWA. De aanvraag van een middel op basis van acetamiprid voldeed in 2023 en 2024 niet aan de criteria voor een vrijstelling en is niet vrijgesteld.

De CLM milieumeetlat classificeert het risico van middelen op basis van cyantraniliprole voor bestrijders (natuurlijke vijanden zoals sluipwespen, lieveheersbeestjes, roofmijten) als niet bruikbaar in de geïntegreerde teelt.

De aanvrager heeft voor 2025, naast de aanvraag voor een middel op basis van cyantraniliprole, opnieuw een vrijstellingsaanvraag ingediend voor een middel op basis van acetamiprid; nu een aanvraag in het kader van het bevorderen van geïntegreerde gewasbescherming.

Concreet perspectief

De aanvrager heeft voor teeltseizoen 2025 een vrijstelling aangevraagd voor een middel op basis van cyantraniliprole in plaats van het middel op basis van spirotetramat. De goedkeuring van spirotetramat is namelijk per 30 april 2024 vervallen. Het middel op basis van cyantraniliprole is sinds 6 november 2024 toegelaten in Nederland, maar niet in suikerbieten. De toelatinghouder is van plan om in 2025 een zonale uitbreidingsaanvraag in te dienen voor toepassing tegen groene perzikluis in suikerbiet (één toepassing per twee jaar). Gezien het startjaar van de eerste vrijstelling in 2019, is er geen sprake van een concreet perspectief op een reguliere oplossing binnen de daarvoor gestelde termijn van drie jaar.

Deelconclusie bijzondere omstandigheden:

De aanvraag voldoet niet aan de eis van bijzondere omstandigheden. Het aangevraagde middel draagt niet bij aan de bevordering van de geïntegreerde gewasbescherming. Bovendien is er geen perspectief op een oplossing vanuit onderzoek of op een reguliere toelating binnen de gestelde termijn. Hierdoor is een kortstondig noodverband niet gerechtvaardigd.

b) Landbouwkundig criterium: alternatieven Voor deze artikel 38 aanvraag wordt een beroep gedaan op het bevorderen van geïntegreerde gewasbescherming.

Maatregelen

Een belangrijke preventieve maatregel is het volgen van het teeltvoorschrift "Vergelingsziekte bij bieten" (Regeling Plantgezondheid, paragraaf 3.5). Om verspreiding van vergelingsziekte zoveel mogelijk tegen te gaan is op 29 maart 2023 een nieuw (strenger) teeltvoorschrift in werking getreden, met:

- 1) een verbod voor het op voorraad hebben van bieten met bladvorming, ieder jaar vanaf 15 maart,
- 2) een verbod op bietenopslag op percelen en terreinen, ieder jaar vanaf 15 april,
- 3) een verplichte bestrijding van bladluizen in bietengewassen voor zaadteelt.

Spontaan voorkomende natuurlijke vijanden als sluipwespen, lieveheersbeestjes en gaasvliegen leveren een bijdrage aan de beheersing van bladluizen.

Inzaaien van gerst tussen de bieten remt de opbouw van bladluipopulaties en reduceert daardoor de virusverspreiding. Dit systeem kan een bijdrage leveren aan de beheersing van bladluizen, maar is nog niet praktijkrijp. In 2025 zal worden onderzocht of er bij vroeger afdoden van de gerst nog een positief effect is op de beheersing van de bladluizen.

Monitoring en het gebruik van schadedrempels leveren een belangrijke bijdrage aan het bepalen of en wanneer er chemische bestrijding nodig is. Hiervoor is een bladluiswaarschuwingsdienst operationeel, gericht op het optimaal inzetten van gewasbeschermingsmiddelen. Belangrijk hierbij is het vermijden van insecticiden met ongewenste nevenwerking op natuurlijke vijanden.

Toegelaten middelen en goedgekeurde basisstoffen

Ter beheersing van bladluizen zijn in de teelt van suikerbieten middelen beschikbaar op basis van: deltamethrin, esfenvaleraat, flonicamid, lambda-cyhalothrin en pirimicarb.

In de teelt van suikerbieten zijn middelen op basis van deltamethrin en esfenvaleraat toegelaten tegen trips en rupsen. Middelen op basis van lambda-cyhalothrin waren toegelaten tegen trips, maar zijn per 8 januari 2025 vervallen (aflevertermijn tot 8 juli 2025 en opgebruiktermijn tot 31 oktober 2025). De middelen op basis van deltamethrin, esfenvaleraat en lambda-cyhalothrin behoren tot de groep pyrethroïden en hebben een nevenwerking tegen bladluizen. Er is resistentie bekend tegen pyrethroïden bij groene perzikluis, die de vergelingsvirussen overbrengt. Daarnaast zijn dit middelen met contactwerking en is de groene perzikluis moeilijk te raken omdat zij in het hart van de planten en aan de onderzijde van het blad zit. Pyrethroïden hebben echter nadelige effecten op nuttige insecten, die de luizenpopulatie onderdrukken en daarmee de verspreiding van de bietenvergelingsziekte beperken. De middelen op basis van deltamethrin, esfenvaleraat en lambda-cyhalothrin zijn niet bruikbaar in een geïntegreerde teelt.

Middelen op basis van flonicamid mogen één maal per teeltcyclus worden ingezet en zijn goed integreerbaar. De veiligheidstermijn bedraagt zestig dagen. De toelatinghouder adviseert om deze middelen alleen in te zetten tot en met het 10-blad stadium (ca. eind mei).

Van het goed integreerbare middel op basis van pirimicarb is bekend dat dit als gevolg van resistentieontwikkeling onvoldoende werkzaam is tegen groene perzikluis.

De bladluiswaarschuwingsdienst heeft in de jaren 2020 tot en met 2024 in de meeste regio's één tot drie waarschuwingen afgegeven, waarvan de laatste meestal in juni. Uit de Unitip jaarverslagen van de jaren 2020 tot en met 2023 blijkt dat dit gemiddeld over heel Nederland tot minder dan één bespuiting met een insecticide tegen bladluizen per perceel per jaar heeft geleid, maar er zijn enkele regio's waar in 2020 en 2022 gemiddeld 1,1 tot 1,3 bespuitingen zijn uitgevoerd (m.n. Zuidwest-Nederland). Het strikt opvolgen van de teeltvoorschriften in combinatie met de inzet van het goed integreerbare gewasbeschermingsmiddel volgens een waarschuwingssysteem, is onvoldoende voor de beheersing van groene perzikluis in een geïntegreerde suikerbietenteelt.

Deelconclusie alternatieven:

Een landbouwtechnisch doelmatige geïntegreerde teelt van suikerbieten is met het beschikbare pakket aan maatregelen en middelen niet mogelijk.

c) Landbouwkundig criterium: gevaar

Bladluizen (met name groene perzikluiz) veroorzaken indirecte schade in bieten door het overbrengen van bietenvergelingsvirussen. Deze virussen zorgen voor gele planten en daardoor voor een lagere suikeropbrengst. Met de beschikbare maatregelen en middelen kunnen bladluizen binnen een geïntegreerd gewasbeschermingssysteem niet afdoende beheerst worden. De aanvrager geeft aan dat de schade door bietenvergelingsziekte kan oplopen tot een 50% lagere suikeropbrengst. De inzet van niet-integreerbare middelen zorgt voor een verstoring van het geïntegreerde systeem door ongewenste nevenwerking op natuurlijke vijanden.

In de geïntegreerde teelt van suikerbieten zijn onvoldoende maatregelen en integreerbare middelen beschikbaar om verstoring van het geïntegreerde gewasbeschermingssysteem en de schade te beperken.

Deelconclusie gevaar:

Een landbouwtechnisch doelmatige geïntegreerde teelt van suikerbieten in Nederland wordt bedreigd door bladluizen.

Conclusie noodsituatie op het gebied van gewasbescherming

Vrijstelling conform artikel 38 Wgb, van Exirel in de geïntegreerde teelt van suikerbieten voldoet niet aan de criteria noodsituatie op het gebied van gewasbescherming. De aanvraag voldoet niet aan de eis van bijzondere omstandigheden. Het aangevraagde middel draagt niet bij aan de bevordering van geïntegreerde gewasbescherming. Bovendien is er geen perspectief op een oplossing vanuit onderzoek of op een reguliere toelating binnen de gestelde termijn.

Deel 2: Naleefbaarheid en handhaafbaarheid van de toepassingsvoorwaarden

Advies Ctgb

Het Ctgb heeft de risico's ten aanzien van de aspecten humane toxiciteit, residuen, gedrag in het milieu en ecotoxiciteit beoordeeld. Gezien het risico adviseert het Ctgb een vrijstelling van het gewasbeschermingsmiddel Exirel in de teelt van suikerbieten te verlenen met in achtname van onderstaande risico reducerende maatregelen/ restrictiezinnen.

Humane toxiciteit

Voldoet aan de eisen.

Volksgezondheid

Voldoet aan de eisen.

Gedrag in het milieu

Voldoet aan de eisen met inachtname van de volgende risicoreducerende maatregelen / restrictiezinnen:

Om het grondwater te beschermen mag dit middel in de teelt van suikerbiet op zijn vroegst in het 2e kalenderjaar na de laatste toepassing op hetzelfde perceel worden toegepast, waarbij in de tussenliggende periode geen andere middelen op basis van cyantraniliprole mogen worden toegepast.

Om het grondwater te beschermen mag dit middel niet worden gebruikt in grondwaterbeschermingsgebieden.

Ecotoxiciteit

Voldoet aan de eisen met inachtneming van de volgende risicoreducerende maatregelen / restrictiezinnen:

Gevaarlijk voor bijen. Om de bijen en andere bestuivende insecten te beschermen mag u dit product niet gebruiken op in bloei staande gewassen. Gebruik dit product niet op plaatsen waar bijen actief naar voedsel zoeken. Gebruik dit product niet in de buurt van in bloei staand onkruid. Verwijder onkruid voordat het bloeit.

Let op: dit middel kan schadelijk zijn voor van nature voorkomende of uitgezette natuurlijke vijanden. Vermijd onnodige blootstelling. Indien u natuurlijke vijanden heeft uitgezet: raadpleeg deskundigen (uw leverancier van natuurlijke vijanden, de producent van dit middel, uw adviseur) over het gebruik van dit middel.

Om in het water levende organismen en niet tot de doelsoorten behorende geleedpotigen/insecten te beschermen, is toepassing in de teelt van suikerbiet uitsluitend toegestaan indien op het gehele perceel gebruik wordt gemaakt van een techniek:

- uit tenminste de klasse DRT95 in combinatie met een teeltvrije zone van tenminste 275 centimeter gemeten vanaf het midden van de laatste gewasrij of de laatste plant in de rij tot aan de insteek van de sloot of de perceelgrens.
- uit tenminste de klasse DRT97,5 in combinatie met een teeltvrije zone van tenminste 175 centimeter gemeten vanaf het midden van de laatste gewasrij of de laatste plant in de rij tot aan de insteek van de sloot of de perceelgrens.

d) Naleefbaarheid

Technische naleefbaarheid

De naleefbaarheid van de voorgestelde toepassingsvoorwaarden in de praktijk wordt getoetst aan de technische naleefbaarheid, de naleefcijfers (toezicht) en de ingeschatte motivatie voor naleving.

De technische naleefbaarheid richt zich op de beschikbaarheid van de juiste apparatuur, het praktisch kunnen voldoen aan aanvullende voorwaarden, zoals teeltvrije zones en de mogelijkheid om toepassingsvoorwaarden op de juiste wijze toe te kunnen toepassen.

De aanvrager schat in dat op 10-80% van de telers beschikt over een DRT95 techniek vanwege regionale verschillen voor de beschikbare technieken met DRT95 klasse. Technieken met DRT97,5 zijn beperkter beschikbaar dan DRT95. Deze inschatting acht de NVWA realistisch.

De aanvrager heeft een inschatting gemaakt van het areaal waar in 2024 mogelijk een middel met cyantraniliprole in de voorvrucht is toegepast. Deze stof is in meerdere gewassen in het bouwplan toegelaten, het gebruik is afhankelijk van meerdere factoren zoals het geteelde gewas, de plaagdruk en beschikbare alternatieven. De NVWA kan geen oordeel geven of de geleverde onderbouwing realistisch is

Landbouwkundige naleefbaarheid

Of een teler de voorgeschreven voorwaarden zal naleven, is naar verwachting afhankelijk van de mate waarin een ziekte, plaag of onkruid beheerst kan worden en de economische schade die het mogelijk tot gevolg heeft. Er zijn diverse aspecten die het gedrag van de teler beïnvloeden, zoals de verwachte omvang van de economische schade, 'gemak', werkzaamheid of kosten. Om deze redenen zal een deel van de telers die niet aan de toepassingsvoorwaarden kan voldoen toch het middel inzetten.

De aanvrager geeft aan dat een teeltvrije zone in suikerbieten makkelijk te realiseren is omdat een teler na zaai alsnog een strook bieten kan vernietigen om te voldoen aan de restricties met betrekking tot teeltvrije zones. De NVWA acht het niet aannemelijk vanuit economische perspectieven en perceelsinrichting (spuitpaden) dat telers na zaai gewas gaat vernietigen om aan de vereiste van de teeltvrije zone te voldoen. Het is aannemelijk dat er een bufferstrook van 3

meter is langs watergangen als onderdeel van de randvoorwaarden GLB, voor andere perceelsranden geldt dit niet.

De inschatting van de aanvrager over het percentage van de telers dat kan voldoen aan de toepassingsvoorwaarden acht de NVWA een overschatting vanwege de beschikbaarheid van de techniek in combinatie met de voorgeschreven teeltvrije zone en de realisatie daarvan.

Bij toepassingsinspecties in de akkerbouw constateert de NVWA overtredingen voor lagere dan de hier voorgestelde driftreductievoorwaarden, zoals de kantdop en DRT75 uit het BAL en drifteisen uit de wettelijke gebruiksvoorschriften.

In de akkerbouw varieert de nalevingstrend bij het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen over de periode 2021 tot en met 2023 tussen de 77% en 81%. In 2023 zijn 18 inspecties uitgevoerd op percelen in grondwaterbeschermingsgebied met suikerbieten daarbij werd in 3 gevallen een middel toegepast dat niet was toegelaten in grondwaterbeschermingsgebieden.

De NVWA schat in dat de naleefbaarheid van de voorgestelde toepassingsvoorwaarden door de teler laag is.

e) Handhaafbaarheid

De mogelijkheden voor het uitoefenen van toezicht op de voorschriften bestaan uit bedrijfscontrole (administratief en fysiek achteraf), toepassingscontrole (heterdaad) en monstername.

De beschikbaarheid van de vereiste spuittechniek bij een teler is vast te stellen, echter het gebruik daarvan is alleen bij heterdaad vast te stellen. De mogelijkheid om de vereiste combinatie van techniek voorwaarden en teeltvrije zone te voldoen kan bij inspectie van het perceel worden vastgesteld.

Het gebruik van Exirel is via monstername van het gewas en analyse in een lab vast te stellen. De aanwezigheid/beschikbaarheid van de vereiste spuittechniek bij een teler is vast te stellen, echter het op de juiste wijze gebruiken daarvan is alleen bij heterdaad vast te stellen. De mogelijkheid om de vereiste combinatie van voorwaarden te voldoen kan bij inspectie van het perceel worden vastgesteld evenals of het perceel in een grondwaterbeschermingsgebied is gelegen. Exirel mag niet worden toegepast op percelen waar in 2024 een middel met cyantraniliprole is toegepast, dit kan met administratieve controle worden vastgesteld.

De NVWA schat in dat de mogelijkheid voor het uitoefenen van toezicht (handhaafbaarheid) matig is.

Conclusie naleefbaarheid en handhaafbaarheid van de toepassingsvoorwaarden

De NVWA concludeert dat de naleefbaarheid en handhaafbaarheid van de toepassingsvoorwaarden slecht is. Het niet-naleven van wet- en regelgeving leidt tot risico's voor mens, dier en milieu.